

BORSÓDI RÉKA

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kert, kultúra, tudomány

Kristály Ágnes – Fráter Erzsébet (szerk.): *Kína a kertek anyja. Írások és tanulmányok Kósa Géza emlékére.* (Konfuciusz Könyvtár 7.) Budapest: ELTE Konfuciusz Intézet, 2024. 191 oldal

„Aki kertet ültet, boldogságot ültet.” Ez a kínai közmondás kifejezi a kertészkedés és a természeti értékek megbecsülésének jelentőségét, amely számos kiváló tudós munkásságában is megjelent. Kína évszázadok óta kiemelkedő szerepet játszik a világ kertkultúrájában, gazdag növényvilága és kertművészete sokakat inspirált.

Kompolthy Jób, Cholnoky Jenő és még sokan mások, akik a saját szakterületükön kiváló munkát végeztek, szívükön viselték Kína kultúráját és természeti kincseit. E társaság kiemelkedő alakja Kósa Géza dendrológus, a hazai botanika meghatározó személyisége. Az 1950-ben Gyulán született tudós élete során több alkalommal is Kínába látogatott, hogy személyesen tanulmányozza az ottani gazdag növényvilágot. Munkásságának középpontjában a fák és cserjék rendszertani és kertészeti kutatása állt, különös figyelemmel a kelet-ázsiai flóra sajátosságaira. A *Kína a kertek anyja* című, 2024-ben megjelent kötet az ő életét és tudományos tevékenységét mutatja be – egy olyan életművet, amely a kínai növényvilág és kertművészet értékeit hozta közelebb a magyar közönséghez.

Kósa Géza tevékenysége a botanika tudományterületén belül, amely a növények felépítésével, életműködéseivel, fejlődésével, rendszertanával és elterjedésével foglalkozó tudományág, kiemelkedő. Kutatási eredményei alapvető fontosságúak az ökológia, a mezőgazdaság, a gyógyszerészet és a környezetvédelem számára. Jelentősége abban rejlik, hogy a növényi élet megértése nélkülözhetetlen a természetes ökoszisztémák fenntartásához és az emberiség fenntartható jövőjéhez.

A kötet három fő egységből áll. Az első részben Guan Kaiyun, a Yili-i Botanikus Kert igazgatójának méltatását olvashatjuk, amely Kósa Géza személyét és szakmai örökségét idézi meg. A második részben felesége és tudományos mun-

katársa, Fráter Erzsébet írása révén ismerhetjük meg a dendrológus életútját és kutatói munkásságát. A harmadik egység válogatott tanulmányokat tartalmaz, köztük a *Kína kerti virágai* című Búvár Zsebkönyvet, amely a magyar ismeretterjesztő irodalom kiemelkedő darabja.

A kötet részletes képet ad a kínai kertkultúra alapelveiről, felépítéséről és növényvilágáról. A *Kína kerti virágai* című zsebkönyv külön fejezetben jelenik meg, és a Kínában őshonos növényfajokat tárgyalja, gazdag, szakszerű illusztrációkkal. A leírások aprólékosak és pontosak, jól tükrözik Kósa Géza szakterülete iránti elkötelezettségét.

A kötet azok számára is betekintést nyújt Kína kertkultúrájába, akik személyesen nem jártak Kínában, és egyébként nehezen férnének hozzá a kelet-ázsiai flóra sokszínűségéhez. A közérthető, világos nyelvezet lehetővé teszi, hogy a szakkifejezésekben kevésbé jártas olvasók is követni tudják a bemutatott növényeket és kulturális összefüggéseket. Kósa Géza tudományos munkájának részeként kínai írásjegyeket is elsajátított, lehetővé téve a források közvetlen tanulmányozását.

Kósa pályafutása egyik meghatározó állomása a vácrátóti botanikus kert volt, ahol igazgatóként jelentős fejlesztéseket hajtott végre. Itt alakította ki a kínai tansétát, amely tematikusan mutatja be a kínai eredetű növényeket. A tansétáról készült ismertetőfüzet történeti és kultúrtörténeti adalékokkal gazdagítja a látogatók ismereteit. A tanulmánykötet egyik fő erénye, hogy a szakmai tartalmat kiváló minőségű fényképes illusztrációk egészítik ki, amelyek részben a vácrátóti botanikus kert gyűjteményéből, részben magángyűjtésből származnak. A képi anyag nemcsak tudományos szempontból értékes, hanem esztétikai igényel is készült.

A kötet külön figyelmet szentel annak, hogy bemutassa a kínai kertépítészet kulturális hátterét is. A kínai kertművészet nem csupán esztétikai célokat szolgált, hanem a természet és az ember harmonikus együttélésének eszményét is megjelenítette. A tanulmányok érzékletesen tárják fel, hogy a kertépítésben a tájképfestészet, az irodalom és a vallás eszmeisége is meghatározó szerepet játszott.

A könyv kiemeli, hogy a kínai kertkultúra mélyen gyökerezik a kínai filozófiában és művészetben. A taoizmus a természetes formák és folyamatok tiszteletét hangsúlyozza, és ez a kertek tervezésében is megjelenik. A konfucianizmus az emberi kapcsolatok fontosságát emeli ki, ami a kertekben a közösségi terek kialakításában nyilvánul meg. A kínai festészet és költészet pedig a kertek szépségének és hangulatának megragadására törekszik, így a kert és a művészet szoros kapcsolatban áll egymással.

A bambusz kiemelt szerepet kapott a kínai kertek kialakításában. A kötet bemutatja, hogy a bambusz a hajlékonyság, az egyenesség és a kitartás szim-

bóluma volt a kínai kultúrában. A növény nemcsak esztétikai szerepet töltött be, hanem erkölcsi példázatként is szolgált: az emberi jellem szilárdságát és alkalmazkodóképességét testesítette meg. Kósa Géza részletesen ismerteti a különböző bambuszfajokat, botanikai sajátosságaikat, valamint a kínai kertépítészetben betöltött szerepüket.

A kínai kertművészet egyik alapvető jellegzetessége a természetes és mesterséges elemek szoros együttlése. A kötet több tanulmánya is kiemeli, hogy a kertek kialakításában a vízfelületek, a sziklacsoportok, a pavilonok és a hidak nem öncélú díszítőelemek, hanem a tájképi kompozíció szerves részei. A víz az életet és a mozgást, a kövek az állandóságot és az időtlenséget jelképezik, míg a pavilonok és pagodák az elmélyülés és a szemlélődés helyszínei. A természet és az ember alkotta formák egymást kiegészítve teremtik meg azt a harmonikus összhangot, amely a kínai kerteket a világ egyedülálló kulturális örökségei közé emeli.

A kötet illusztrációinak esztétikai értéke külön figyelmet érdemel. A fényképek nemcsak dokumentálják a bemutatott növényeket és kertészeti megoldásokat, hanem a kínai kertek hangulatát, atmoszféráját is közvetítik. A képi anyag kiválasztása és elrendezése azt a célt szolgálja, hogy az olvasó vizuálisan is átélhesse azt a világot, amelyet a szövegek leírnak.

A kötetben bemutatott kínai kertek sokfélesége lenyűgöző. A császári kertek a hatalmat és a pompát sugározzák, a tudósok kertjei a csendet és a bölcsességet árasztják, a magánkertek pedig a tulajdonosok egyéni ízlését és életmódját tükrözik. Mindegyik kert azonban közös abban, hogy a természetes és mesterséges elemek harmóniájára törekszik, és a látogató számára a nyugalmat és a harmóniát kínálja.

Kósa Géza ismeretterjesztő munkássága a tudományos precizitás és a közérthetőség összehangolására törekedett. Módszereiben a terepi gyűjtés, a részletes leíró munka és a kultúrtörténeti háttér feltárása egyaránt hangsúlyos szerepet kapott. Írásai jól példázzák, hogy a botanikai ismeretek átadása nem korlátozódhat pusztán természettudományos adatok közlésére, hanem szükséges hozzá a történeti és a kulturális kontextus bemutatása is.

A Kína a kertek anyja szerkesztési elve a fokozatos elmélyülésre épül. Az életrajzi rész után a szakmai életmű ismertetése, majd a válogatott tanulmányok közlése olyan ívet ad a kötetnek, amely lehetővé teszi az olvasó számára, hogy lépésről lépésre fedezze fel Kósa Géza tudományos tevékenységének jelentőségét.

Külön említést érdemel a kötet kétnyelvű (magyar–kínai) megközelítése, amely elősegíti a két kultúra közötti párbeszédet. Bár a szöveg alapvetően a magyar olvasóközönség számára készült, számos helyen eredeti kínai kifejezések és növénynevek is szerepelnek, és ez tovább növeli a hitelességet.

A *Kína a kertek anyja* jelentős hozzájárulás a magyar–kínai kulturális kapcsolatok erősítéséhez és a hazai botanikai ismeretterjesztő irodalomhoz egyaránt. Kósa Géza életműve példát mutat arra, hogyan lehet a tudományos alaposságot közérthető megfogalmazással ötvözni, miközben a természet és a kultúra értékeit is hitelesen közvetíti az olvasók számára. Munkásságával méltó módon csatlakozott a magyar botanika kiemelkedő alakjaihoz.

A kötet nem csupán tudományos munka, hanem egyben tisztelgés a természet és a kultúra iránti elkötelezettség előtt. Rámutat, hogy a botanika és a kertművészet nem választható el egymástól, hanem szorosan összefonódik. A növények ismerete elengedhetetlen a kertek tervezéséhez és gondozásához, a kertek pedig a növények szépségének és sokféleségének bemutatására szolgálnak. A kötet olvasói számára világossá válik, hogy a kínai kertek nem csupán esztétikai alkotások, hanem a természet tiszteletének és a harmónia megteremtésének az eszközei.